

ГЛОБАЛНО ТРЖИШТЕ ПОВРЋА

М. Ђоровић¹, М. Милановић², С. Стевановић¹, Верица Лазић¹

Апстракт: У раду је дата регионално-компаративна анализа важнијих показатеља светског тржишта и промета поврћа, као изузетно значајне и у исхрани становништва неизоставне и незаменљиве прехранбене групе производа. Посебно су изучене тенденције, односно обим, динамика и структура производње, промета и потрошње свих анализираних производа. Осим тога, дефинисани су региони, односно земље највећи произвођачи и највећи извозници и увозници поврћа.

Утврђено је да код испитиваних појава постоје врло значајне регионалне разлике и да су оне последица бројних природних, друштвених и привредних чинилаца. Сходно овоме, у сагледавању карактера односа и степена утицаја наведених чинилаца на промене и правце кретања предметних појава, коришћене су квантитативне и квалитативне методе истраживања тржишта.

Кључне речи: поврће, производња, регион, светско тржиште, међународни промет, извоз, увоз, потрошња.

Увод

Увек актуелно истраживање глобалног тржишта поврћа, произилази из великог привредног и нутритивног значаја ове групе производа. Сходно овоме, циљ овог рада је да се изуче тенденције, односно регионални размештај обима, динамике и структуре светске производње, промета и потрошње поврћа укупно и посебно важнијих врста као што су: кромпир, пасуљ, грашак, црни лук, купус и остале купусњаче, паприка, и парадајз. Сагледавањем ових показатеља, остварује се битна претпоставка за комплексније истраживање домаћег тржишта и нарочито његовог

¹ Др Милутин Т. Ђоровић, ред. проф., др Симо В. Стевановић, доцент, Верица М. Лазић, асистент приправник, Пољопривредни факултет, Београд.

² Др Милан Р. Милановић, ред. проф., Мегатренд универзитет, Београд.

укључивања у међународну размену посматраних производа. Из наведеног, управо и произилази значај предметног рада, односно истраживања.

На бази три подпериода (1989-1991., 1998-2000. и 2003-2005.), истраживањем је обухваћено раздобље од 1989. до 2005. године. Као извори података коришћене су, пре свега, међународне статистичке публикације од значаја за производњу, промет и потрошњу хране у свету. Значајно је коришћен интернет, затим, одговарајућа научна и стручна литература, као и резултати досадашњих истраживања аутора. У складу са изворима и карактеристикама података, у раду су примењене квантитативне и квалитативне методе истраживања тржишта.

1. Регионално - компаративна анализа производње поврћа

Широк асортиман и посебно велики нутритивни и економски значај, перманентно подстичу развој светске производње поврћа. Врло сложен и комплексан биохемијски састав, у конвенционалној и посебно макробактеријској исхрани становништва, због великог садржаја, пре свега, минералних материја и витамина, чини поврће неизоставном и незаменљивом прехранбеном намирницом. Истовремено, поједине врсте ове намирнице имају и значајну енергетску вредност. Стога, из свих наведених и других нутритивно корисних састојака, сматра се да у исхрани становништва у дневном оброку треба да буде најмање 500 грама поврћа.

Осим истакнутог, у појединим земљама света, производња поврћа снажно утиче на укупан развој привреде и посебно пољопривреде, односно прехранбене, хемијске, фармацеутске и других грана индустрије. За многе земље извознице хране, поврће и прерађевине од поврћа, представљају врло значајне производе за стицање девизног прихода.

Поврће – укупно. У посматраном раздобљу, уз просечну годишњу стопу раста од 2,5 %, производња поврћа у свету достиже ниво од око 1.200 милиона тона (табела 1). У трећем подпериоду у односу на први, производња је повећана чак за око 50 %.

Регионално посматрано, скоро 84 % светске производње поврћа дају Азија (64,8 %) и Европа (19,0 %). Иза ових континената, са знатно нижим учешћем следе Америка (9,6 %) и Африка (6,1 %), док је учешће Аустралије и Океаније најниже (0,5 %). У односу на просечну светску производњу поврћа по становнику од 190,0 килограма, већу производњу од ове имају само Европа (за 64,7 %) и Азија (за 6,7 %), а нижу Аустралија и Океанија (за 7,8 %), односно Америка (за 30,0 %) и посебно Африка (чак за 54,5 %).

Табела 1. Обим и динамика производње поврћа у свету

- у хиљ. тона -

Производ	Ø 1989 – 1991.	Ø 1998 – 2000.	Ø 2003 – 2005.	Индекс	
				Ø1998/00 Ø1989/91	Ø2003/05 Ø1989/91
Поврће-укупно ¹	801.034	1.056.540	1.197.499	131,9	149,5
Кромпир ²	389.567	450.115	451.628	115,5	115,9
Пасуљ и грашак	38.030	35.955	39.014	94,5	102,6
Црни лук	32.923	50.667	60.478	153,9	183,7
Купус и остале купусњаче	39.521	53.939	67.826	136,5	171,6
Паприка	10.778	19.499	24.612	180,9	228,4
Парадајз	75.667	104.253	122.069	137,8	161,3
Остало поврће	214.548	342.112	431.872	159,5	201,3

Извор: FAO Production Yearbook, www.fao.org и обрачун аутора.

1. Без диња и лубеница. 2. Укључен и слатак кромпир.

У структури светске производње ове групе производа, кромпир учествује са око 38 %, остало поврће око 36 %, парадајз око 10 %, купус и остале купусњаче око 6 %, црни лук око 5 %, пасуљ и грашак око 3 %, и паприка око 2 %.

Кромпир. Велики значај кромпира не само у исхрани становништва и стоке, већ и као врло племените сировине у разним гранама индустрије, сврстава ово поврће у главни светски повртарски производ.

У посматраном раздобљу, светска производња кромпира достиже ниво од око 452 милиона тона. С просечном годишњом стопом раста од 0,9 %, у трећем подпериоду у односу на први, производња овог производа повећана је за 15,5 %. При овако благом повећању, учешће кромпира у структури укупне светске производње поврћа, опало је за 10,9 %.

Скоро 84 % светске производње кромпира дају Азија (54,0 %) и Европа (29,8 %), док је учешће Америке (9,8 %) и Африке (5,8 %) знатно ниже, а посебно Аустралије и Океаније (0,6 %). Међутим, са аспекта производње овог производа по становнику, редослед је другачији, тј. највећа производња се остварује у Европи (185,4 кг) и Аустралији и Океанији (75,3 кг), док је у Азији (63,8 кг) и Америци (51,0 кг) знатно нижа, а посебно у Африци (30,8 кг).

Посматрано по земљама, 15 највећих произвођача даје око 77 % светске производње кромпира. Највеће учешће у овој производњи имају Кина (39,2 %), Руска Федерација (8,0 %), Индија (5,5 %), САД (4,5 %) и Украјина (4,3 %), а потом: Пољска (2,9 %), Немачка (2,5 %), Белорусија (2,0 %), Холандија (1,6 %), Француска (1,5 %), Велика Британија (1,4 %), Канада и Турска (са по 1,1 %), Румунија (0,9 %) и Бангладеш (0,8 %). Србија учествује са скромних 0,2 %.

У односу на учешће у укупној производњи, знатно је другачији редослед земаља у производњи кромпира по становнику (табела 2). Изразито већу производњу од светског просека (71,6 кг) имају: Белорусија (за 1.170,3 %), Холандија (за 512,7 %), Украјина (за 473,7 %), Пољска (за 357,5 %), Литванија (за 329,5%), Данска (за 314,5 %) итд. У односу на светски просек, Србија остварује већу производњу кромпира за 62,2 %.

Пасуљ и грашак. Оба ова производа су у светској повртарској производњи врло распрострањена и традиционално се користе у исхрани становништва. Имају изразито високу хранљиву, биолошку и протеинску вредност. Пријатног су укуса и драгоцене су сировина прехранбеној индустрији.

Светска производња пасуља и грашка је на нивоу од око 39 милиона тона. Уз врло скромну просечну годишњу стопу раста од 0,2 %, у последњем подпериоду у односу на први, производња ових производа је повећана за свега 2,6 %. Њихово учешће у укупној светској производњи поврћа опало је за 1,6 %.

Преко 71 % светске производње пасуља и грашка дају Азија (41,0 %) и Америка (30,3 %). Трећи значајан светски произвођач ових производа је Европа (17,8 %), док је учешће Африке (9,4 %) и посебно Аустралије и Океаније (1,5 %) знатно скромније. Међутим, са аспекта производње предметних производа по становнику, редослед континената је знатно другачији, тј. далеко највећу производњу пасуља и грашка по становнику остварује Аустралија и Океанија (18,4 кг), а потом следе Америка (13,6 кг) и Европа (9,6 кг), док Африка (4,3 кг) и Азија (4,2 кг) имају најнижу производњу.

Петнаест највећих произвођача даје 74 % светске производње пасуља и грашка. Највеће учешће у светској производњи ових производа имају Индија (17,1 %), Кина (10,6 %), Канада (8,3 %), Бразил (8,0 %), САД (6,3%), и Француска (5,1 %), а потом следе: Мианмар (4,1 %), Мексико (3,7%), Руска Федерација (3,0 %), Велика Британија (1,5 %), Украјина и Уганда (са по 1,4 %), Немачка и Аустралија (са по 1,3 %) и Белорусија (0,9 %). У светској производњи пасуља и грашка, Србија учествује са скромних 0,1 %.

Табела 2. Регионално – компаративни преглед 15 највећих произвођача
поврћа по становнику у свету
- Ø 2003/2005. год., Индекс нивоа: свет = 100,0 -

Земља	Кромпир		Земља	Пасуљ и грашак	
	у кг	индекс		у кг	индекс
Свет	71,6	100,0	Свет	6,2	100,0
1.Белорусија	909,5	1.270,3	1.Канада	102,4	1651,6
2.Холандија	438,7	612,7	2.Бурунди	38,4	619,4
3.Украјина	410,8	573,7	3.Белорусија	37,4	603,2
4.Пољска	327,6	457,5	4.Никарагва	37,2	600,0
5.Литванија	307,5	429,5	5.Француска	32,9	530,6
6.Данска	296,8	414,5	6.Мианмар	32,0	516,1
7.Латвија	293,4	409,8	7.Белиз	28,8	464,5
8.Белгија	280,6	391,9	8.Руанда	27,4	441,9
9.Руска Федер.	252,9	353,2	9.Аустралија	25,6	412,9
10.Киргистан	244,8	341,9	10.Уганда	20,8	335,5
11.Јерменија	185,5	259,1	11.Белгија	18,1	291,9
12.Румунија	183,1	255,7	12.Бразил	17,5	282,3
13.Канада	160,0	223,5	13.Мексико	14,0	225,8
14.Казахстан	154,3	215,5	14.Шведска	13,9	224,2
15.Естонија	151,7	211,9	15.Кореја ДНР	13,5	217,7
Србија	116,1	162,2	Србија	7,5	121,0
Црни лук			Купус и остале купусњаче		
Свет	9,6	100,0	Свет	10,8	100,0
1.Нови Зеланд	60,6	631,3	1.Белорусија	85,3	789,8
2.Холандија	60,4	629,2	2.Јужна Кореја	65,7	608,3
3.Либија	42,2	439,6	3.Литванија	47,9	443,5
4.Јужна Кореја	32,7	340,6	4.Румунија	41,8	387,0
5.Турска	30,1	313,5	5.Србија	38,9	360,2
6.Таџикистан	28,8	300,0	6.Франц.Гвајана	35,7	330,6
7.Шпанија	25,7	267,7	7.Пољска	34,6	320,4
8.Мароко	25,2	262,5	8.Јерменија	33,6	311,1
9.Чиле	23,3	242,7	9.Украјина	32,5	300,9
10.Тунис	23,3	242,7	10.Латвија	31,8	294,4
11.Нигер	22,7	236,5	11.Кореја ДНР	30,4	281,5
12.Киргистан	22,4	233,3	12.Руска Федер.	29,1	269,4
13.Грчка	21,6	225,0	13.Кина	24,7	228,7
14.Казахстан	21,5	224,0	14.Хрватска	23,9	221,3
15.Иран	21,1	219,8	15.Македонија	23,5	217,6
Србија	16,2	168,8	Србија	38,9	360,2

Наставак Табеле 2.

Земља	Кромпир		Земља	Пасуљ и грашак	
	у кг	индекс		у кг	индекс
Паприка			Парадајз		
Свет	3,9	100,0	Свет	19,4	100,0
1.Македонија	53,7	1376,9	1.Грчка	162,0	835,1
2.Шпанија	24,5	628,2	2.Турска	135,3	697,4
3.Турска	24,5	628,2	3.Италија	128,6	662,9
4.Бугарска	21,1	541,0	4.Португалија	108,3	558,2
5.Холандија	19,6	502,6	5.Шпанија	104,4	538,1
6.Србија	19,4	497,4	6.Македонија	55,6	286,6
7.Мађарска	11,2	287,2	7.Албанија	53,0	273,2
8.Румунија	10,8	276,9	8.Кипар	47,6	245,4
9.Босна и Херц.	10,0	256,4	9.Бугарска	45,0	232,0
10.Грчка	8,2	210,3	10.Румунија	44,3	228,4
11.Хрватска	7,6	194,9	11.Холандија	38,9	200,5
12.Словачка	6,7	171,8	12.Малта	37,6	193,8
13.Италија	6,4	164,1	13.Мађарска	28,2	145,4
14.Молдавија	4,7	120,5	14.Украјина	24,8	127,8
15.Словенија	2,8	71,8	15.Молдавија	24,4	125,8
Србија	19,4	497,4	Србија	22,9	118,0

Извор: FAO Production Yearbook, www.fao.org и обрачун аутора.

У односу на учешће у укупној светској производњи пасуља и грашка, знатно је другачији редослед земаља у производњи ових производа по становнику (табела 2). Изразито већу производњу од светског просека (6,2 кг) имају Канада (за 1.551,6 %), Бурунди (за 519,4 %), Белорусија (за 503,2 %), Никарагва (за 500,0 %), Француска (за 430,6 %), Мианмар (за 416,1 %) итд. У односу на светски просек, Србија има већу производњу пасуља и грашка по становнику за 21,0 %.

Црни лук. Ово поврће представља широко коришћену прехранбену намерницу у светској исхрани становништва. Посебно карактеристична својства црног лука су специфичан мирис и укус, богатство у минералним материјама и витаминима, односно лековитост.

У посматраном раздобљу, светска производња црног лука достиже ниво изнад 60 милиона тона. Уз релативно динамичну стопу раста од 3,9 %, у трећем подпериоду у односу на први, производња овог производа је повећана

за 83,7 %. Овакав темпо раста производње црног лука, узроковао је повећање његовог учешћа у укупној светској производњи поврћа за 0,9 %.

Регионално посматрано, највећи део светске производње црног лука остварује се у Азији (62,0 %), а потом у Америци (14,9 %) и Европи (13,7 %), док је учешће Африке (8,6 %) и посебно Аустралије и Океаније (0,8 %) знатно скромније. Међутим, у производњи овог производа по становнику, водећу позицију управо има Аустралија и Океанија (14,5 кг), а потом Европа (11,4 кг), Америка (10,4 кг) и Азија (9,8 кг), док је производња у Африци најнижа и износи 6,1 кг.

Петнаест највећих произвођача даје преко 73 % светске производње црног лука. Светски лидер у производњи овог производа је Кина. Њено учешће у укупној светској производњи је 31,3 %. Иза Кине, на другом месту је Индија (9,1 %), а потом следе САД (6,0 %), Турска (3,6 %), Јапан (2,8 %), Руска Федерација (2,7 %), Пакистан и Јужна Кореја (са по 2,6 %), Иран (2,4 %), Мексико (2,0 %), Бразил (1,8 %), Шпанија и Египат (са по 1,7 %), Холандија (1,6 %) и Нигерија (1,4 %). Учешће Србије је врло скромно и износи 0,2 %.

У односу на учешће у укупној светској производњи, значајно је другачији редослед земаља у производњи црног лука по становнику (табела 2). Изразито већу производњу од светског просека (9,6 кг) имају Нови Зеланд (за 531,3 %), Холандија (за 529,2 %), Либијска Арапска Џамахирија (339,6 %), Јужна Кореја (240,6 %), Турска (213,5 %), Таџикистан (200,0 %) итд. У односу на светски просек, Србија остварује већу производњу црног лука по становнику за 68,8 %.

Купус и остале купусњаче. Ови производи представљају веома важну групу поврћа у светској исхрани становништва. Посебно су значајни због богатства у минералним материјама и витаминима.

Светска производња купуса и осталих купусњача достиже око 68 милиона тона. С просечном годишњом стопом раста од 3,4 %, у последњем подпериоду у односу на први, производња ових производа повећана је за 71,6 %. При оваквој динамици производње, њихово учешће у укупној светској производњи поврћа повећано је за 0,8 %.

Изразито високо учешће у светској производњи купуса и осталих купусњача има Азија (чак 72,7 %). На другом месту је Европа (19,4 %), а потом, с знатно нижим учешћем, следе Америка (5,0 %), Африка (2,7 %) и Аустралија и Океанија (0,2 %). Истовремено, размештај производње ових производа по становнику указује на другачији редослед континената, па је по овом основу на првом месту Европа (18,1 кг), а потом следе Азија (12,9 кг), Америка (3,9 кг), Аустралија и Океанија (3,5 кг) и најзад Африка (2,2 кг).

Посматрано по земљама, 15 највећих произвођача даје око 87 % укупне светске производње купуса и осталих купусњака. Са учешћем од 47,8 % у светској производњи, Кина има лидерску позицију у производњи ових производа. Иза Кине, као лидера, следе: Индија (8,7 %), Руска Федерација (6,1 %), Јужна Кореја (4,6 %), Јапан (3,3 %), САД (3,1 %), Украјина (2,3 %), Индонезија и Пољска (са по 2,0 %), Румунија (1,4 %), Немачка (1,3 %), Белорусија (1,2 %), Турска, Кореја ДНР и Вијетнам (са по 1,0 %). Србија учествује са скромних 0,4 %.

У односу на учешће у укупној светској производњи купуса и осталих купусњака, знатно је другачији редослед земаља у производњи ових производа по становнику (табела 2). Далеко већу производњу од светског просека (10,8 кг) имају Белорусија (за 689,8 %), Јужна Кореја (за 508,3 %), Литванија (за 343,5 %), Румунија (за 287,0 %), Србија (за 260,2 %), Гвајана (за 230,6 %) итд.

Паприка. Специфичан укус, висока биолошка вредност, односно богатство са витаминима и минералним материјама, као и технолошке карактеристике, чине ово поврће врло значајним и корисним у светској исхрани становништва.

У свету се производи око 25 милиона тона паприке. При просечној годишњој стопи раста од 5,3 %, у последњем подпериоду у односу на први, производња паприке је повећана за 128,4 %. Испољена динамика производње, узроковала је повећање учешћа овог производа у укупној светској производњи поврћа за 0,8 %.

Регионално посматрано, највећи део светске производње паприке остварује се у Азији (65,0 %) и Америци (13,9 %), а потом у Европи (11,9 %), Африци (9,0 %) и Аустралији и Океанији (0,2 %). У производњи по становнику, Азија са 4,2 кг и по овом основу заузима водећу позицију, а потом следе Европа (4,0 кг), Америка (3,9 кг), Африка (2,6 кг) и најзад Аустралија и Океанија (1,8 кг).

Петнаест највећих произвођача даје чак око 89 % светске производње паприке. Са учешћем од 48,9 %, Кина је светски лидер у производњи овог производа. Иза Кине, са знатно нижим учешћем следе: Мексико (7,5 %), Турска (7,1 %), Индонезија и Шпанија (са по 4,1 %), САД (3,9 %), Нигерија (2,9 %), Египат (1,9 %), Јужна Кореја (1,6 %), Италија (1,5 %), Холандија (1,3 %), Гана (1,1 %), Тунис и Румунија (са по 1,0 %) и Алжир (0,8 %). Истовремено, у светској производњи паприке, Србија учествује са 0,6 %.

У односу на учешће у укупној светској производњи паприке, знатно је другачији редослед земаља у производњи овог производа по становнику (табела 2). Изразито већу производњу од светског просека (3,9 кг) имају Македонија

(за 1.276,9 %), Шпанија и Турска (за по 528,2 %), Бугарска (за 441,0 %), Холандија (за 402,6 %), Србија (за 397,4 %) итд.

Парадајз. Ово је производ велике биолошке вредности. Изразито велико богатство са минералним материјама и витаминима, пријатан укус, технолошке карактеристике, могућности разноврсног коришћења и широка примена у прехранбеној индустрији, чини ово поврће веома заступљеним и вишеструко значајним и корисним у светској исхрани становништва.

У посматраном раздобљу, светска производња парадајза достиже ниво од око 122 милиона тона. Уз просечну годишњу стопу раста од 3,0 %, у последњем подпериоду у односу на први, производња овог производа повећана је за 61,3 %. При оваквој динамици производње, учешће парадајза у укупној светској производњи поврћа повећано је за 0,7 %.

Највеће учешће у светској производњи парадајза остварује Азија (50,6 %), а потом Америка (18,7 %) и Европа (18,4 %). Учешће Африке (11,9 %) и посебно Аустралије и Океаније (0,4 %) знатно је скромније. Међутим, ако се посматра производња анализираниог производа по становнику, редослед континената је знатно другачији, тј. на првом месту је Европа (30,9 кг), а потом следе Америка (26,3 кг), Африка (17,1 кг), Аустралија и Океанија (16,5 кг) и најзад Азија (16,1 кг).

Посматрано по земљама, 15 највећих произвођача даје око 79 % укупне светске производње парадајза. Водеће учешће у овој производњи има Кина (24,7 %), а потом следе: САД (9,8 %), Турска (7,9 %), Индија (6,2 %), Египат (6,1 %), Италија (6,0 %), Шпанија (3,5 %), Иран (3,4 %), Бразил (2,9 %), Мексико (1,8 %), Руска Федерација (1,6 %), Грчка (1,5 %), Узбекистан (1,1 %) и Украјина и Чиле (са по 1,0 %). Учешће Србије у светској производњи парадајза је скоро симболично и износи само 0,1 %.

У односу на учешће у укупној светској производњи парадајза, знатно је другачији редослед земаља у производњи овог производа по становнику (табела 2). Знатно већу производњу од светског просека (19,4 кг) имају: Грчка (за 735,1 %), Турска (за 597,4 %), Италија (за 562,9 %), Португалија (за 458,2 %), Шпанија (за 438,1 %), Македонија (за 186,6 %) итд. У односу на светски просек, Србија остварује већу производњу парадајза по становнику за 18,0 %.

Остало поврће. Светска производња ове групе производа, односно оног дела поврћа које није предмет појединачне анализе, достиже ниво од око 432 милиона тона. С просечном годишњом стопом раста од 4,5 %, у последњем подпериоду у односу на први, производња овог дела поврћа повећана је за 101,3 %. Запажено повећање производње осталог поврћа, резултирало је повећањем његовог учешћа у структури укупне светске производње поврћа за 9,3 %. Осим тога, пораст производње ове групе производа посебно доприноси

побољшању исхране становништва и развоју светске производње и међународног промета поврћа укупно.

Исполнене регионалне разлике у производњи поврћа како по обиму тако и по структури, резултанта су бројних чинилаца, а пре свега, природних услова (обрадиве површине, квалитет земљишта, клима и сл.); броја становника; нивоа економске развијености земље; развијености прехранбене индустрије; нивоа научних, техничких и технолошких достигнућа; обима материјалних улагања, и мера економске, односно државне политике земље.

Сходно претходном, развијене земље дају већи део светске производње кромпира (око 55%) и паприке (око 57%), док неразвијене земље и земље у развоју, имају веће учешће у укупној производњи пасуља и грашка (око 75%), црног лука (око 70%), парадајза (око 59%), и купуса и осталих купусњака (око 68%).

2. Регионално - компаративна анализа међународног промета поврћа

С обзиром на врло неуједначен регионални размештај производње и значај поврћа у исхрани становништва, истраживање међународног промета ових производа представља неопходну и увек актуелну активност. Сходно овоме и аналогно претходном поглављу, у овом делу анализе управо се изучавају обим, динамика, структура и главни носиоци, односно правци међународног промета поврћа.

Поврће-укупно. Паралелно са порастом производње, растао је и међународни промет поврћа. При просечној годишњој стопи раста од 4,9 %, у последњем подпериоду у односу на први, међународни промет поврћа (табела 3) повећан је за око 116 % и формиран је на нивоу од око 47 милиона тона, што представља само око 4 % укупне светске производње ових производа.

Регионално посматрано, око 75 % светског извоза поврћа дају Азија (38,2 %) и Европа (36,6 %). Иза ових континената следе Америка (19,7 %), Аустралија и Океанија (2,8 %) и Африка (2,7 %). Истовремено, највеће учешће у увозу, од око 82%, имају, такође, Европа (45,9 %) и Азија (35,8 %), док је учешће Америке (13,7 %) и посебно Африке (3,1 %) и Аустралије и Океаније (1,5 %) знатно ниже.

Сходно посматраним производима, односно групама производа, а према натуралним показатељима, у структури укупног светског промета поврћа највеће учешће имају: остало поврће (38,2%), кромпир (19,7 %), и пасуљ и грашак (14,6 %), а потом, црни лук (10,5 %), парадајз (10,2 %), паприка (4,0 %) и најзад купус и остале купусњаке (2,8 %).

Табела 3. Обим и динамика међународног промета поврћа
- У хил. тона -

Производ	Ø 1989 – 1991.	Ø 1998 – 2000.	Ø 2003 – 2005.	Индекс	
				Ø 1998/00 Ø 1989/91	Ø 2003/05 Ø 1989/91
Извоз					
Поврће – укупно ¹	21.979	31.104	47.496	141,5	216,1
Кромпир ²	8.274	10.736	9.352	129,8	113,0
Пасуљ и грашак	4.607	6.248	6.919	135,6	150,2
Црни лук	2.402	3.752	4.985	156,2	207,5
Купус и остале купусњаче	583	980	1.330	168,1	228,1
Паприка	674	1.311	1.887	194,5	280,0
Парадајз	2.409	3.861	4.831	160,3	200,5
Остало поврће	3.030	4.216	18.192	139,1	600,4
Увоз					
Поврће – укупно ¹	21.525	29.376	49.661	136,5	230,7
Кромпир ²	8.239	10.897	10.386	132,3	126,1
Пасуљ и грашак	4.391	5.242	6.388	119,4	145,5
Црни лук	2.349	3.845	4.822	163,7	205,3
Купус и остале купусњаче	690	1.271	1.636	184,2	237,1
Паприка	629	1.239	1.731	197,0	275,2
Парадајз	2.412	3.623	4.572	150,2	189,6
Остало поврће	2.815	3.259	20.126	115,8	715,0

Извор: сајт www.fao.org и обрачун аутора.

1. Без диња и лубеница. 2. Укључен и слadak кромпир.

Кромпир. У међународном промету се налази преко 9 милиона тона кромпира, што представља свега 2,1 % укупне светске производње овог производа. С просечном годишњом стопом раста од 0,8 %, у последњем подпериоду у односу на први, промет овог производа повећан је за 13,0 %. Но, упркос овом благом повећању, у структури укупног промета поврћа, учешће кромпира је опало за 17,9 %.

Са учешћем од око 71 % у светском извозу кромпира, Европа је апсолутни лидер у извозу овог производа. Други значајнији извозник је Азија (12,8 %), а потом следе Америка (9,0 %), Африка (4,4 %) и најзад Аустралија и Океанија (2,7 %). Истовремено, као и код извоза, Европа апсорбује највећи део светског увоза кромпира (чак 76,2 %). Учешће осталих континената у увозу, има исти редослед као и код извоза, тј. следе: Азија (10,1 %), Америка (8,9 %), Африка (3,9 %) и Аустралија и Океанија (0,9%).

Петнаест земаља највећих извозника, даје око 86 % укупног светског извоза кромпира. Водећи извозници су Холандија (17,9 %), Француска (15,6 %), Немачка (14,0 %) и Белгија (10,3 %), а потом следе: Канада (4,7 %), Египат (3,6 %), САД и Израел (са по 3,1 %), Шпанија (2,6 %), Велика Британија (2,5 %), Кина (2,4 %), Италија (2,0 %), Турска и Данска (са по 1,4 %) и Либан (1,3 %). Србија учествује са скромних 0,4 %.

Водећи увозници, односно највеће учешће у светском увозу кромпира, као и код извоза, имају Холандија (16,2 %) и Белгија (10,2 %), а затим: Шпанија (7,1 %), Италија (5,7 %), Немачка (5,1 %), Велика Британија (3,8 %), САД (3,6 %), Руска Федерација (3,4 %), Француска (2,9 %), Португалија и Канада (са по 2,2 %), Грчка (1,3 %), Ирак (1,2 %), Малезија (1,1 %) и Алжир (0,9 %). Србија учествује са 0,1 %.

Пасуљ и грашак. У међународном промету пасуља и грашка налази се око 7 милиона тона, што чини око 18 % светске производње ових производа. Уз просечну годишњу стопу раста од 2,6 %, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за 50,2 %. Упркос испољеном повећању, учешће предметних производа у укупном промету поврћа опало је за 6,3 %.

Скоро 72 % светског извоза пасуља и грашка дају Америка (38,3 %) и Азија (33,2 %). На трећем месту је Европа (18,5 %), а потом следе Аустралија и Океанија (7,2 %) и Африка (2,8 %). Истовремено, Азија (39,5 %) је и највећи увозник пасуља и грашка. Са учешћем од 35,1 % Европа заузима друго место, а затим следе Америка (16,5 %), Африка (8,6 %) и Аустралија и Океанија (0,3 %).

Преко 77 % светског извоза пасуља и грашка даје петнаест највећих извозника ових производа. Водећи извозници су Канада (28,6 %) и Кина (12,4 %), а затим: САД (8,2 %), Француска (8,0 %), Мианмар (5,2 %), Аргентина (3,0 %), Аустралија (2,6 %), Велика Британија (2,1 %), Украјина (2,0 %), Руска Федерација (1,2 %), Немачка (1,0 %), Белгија, Етиопија и Холандија (са по 0,8 %) и Данска (0,7 %). Учешће Србије у светском извозу ових производа је симболично и износи само 0,01 %.

Око 67 % светског увоза пасуља и грашка апсорбује петнаест највећих увозника ових производа. Највећи увозници су Индија (16,9 %) и Шпанија (11,1 %), а потом следе: Белгија (6,9 %), Холандија (4,5 %), Италија (3,8 %), САД (3,5 %), Куба (3,4 %), Кина (3,1 %), Јапан (2,5 %), Велика Британија (2,4 %), Бангладеш (2,1 %), Пакистан (2,0 %), Бразил (1,8 %), Мексико (1,4 %) и Јужна Африка (1,3 %). Учешће Србије у овом увозу је 0,1 %.

Црни лук. При просечној годишњој стопи раста од 4,7 %, међународни промет црног лука достиже ниво од око 5 милиона тона, што представља око 8 % укупне светске производње овог производа. У последњем подпериоду у односу на први, промет црног лука је повећан за 107,5 %. У посматраном

периоду, његово учешће у укупном међународном промету поврћа скоро стагнира, на нивоу од око 11 %.

Са учешћем од око 38 %, Азија је највећи светски извозник црног лука. На другом месту је Европа са учешћем од око 30 %, док је учешће Америке (19,6 %) и посебно Африке (8,0 %) и Аустралије и Океаније (4,9 %) знатно скромније. На другој страни, само са измењеним позицијама, Европа (41,5 %) и Азија (36,9 %) су истовремено и највећи увозници црног лука. Учешће осталих континената у увозу овог производа има исти редослед као и код извоза, тј. следе Америка (16,7 %), Африка (4,5 %) и Аустралија и Океанија (0,4 %).

Преко 80 % светског извоза црног лука даје 15 земаља највећих извозника овог производа. Водећи извозници су Холандија (15,5 %) и Индија (15,3 %), а значајно иза њих су: Кина (7,6 %), Египат (6,4 %), САД (6,3 %), Мексико (5,5 %), Шпанија (4,4 %), Аргентина (3,9 %), Нови Зеланд (3,7 %), Пољска (2,9 %), Турска (2,3 %), Казахстан (1,7 %), Узбекистан и Белгија (са по 1,6 %), и Француска (1,5 %). Учешће Србије је врло скромно и износи свега 0,02 %.

Око 68 % светског увоза црног лука апсорбује 15 земаља највећих увозника овог поврћа. Са учешћем од око 11 %, Руска Федерација је највећи светски увозник црног лука. Иза овог увозника следе: САД (6,1 %), Немачка и Велика Британија (са по 5,8 %), Малезија (5,5 %), Бангладеш (5,3 %), Јапан (4,6 %), Саудијска Арабија (4,1 %), Бразил, Уједињени Арапски Емирати и Канада (са по 3,3 %), Белгија (3,2 %), Шри Ланка (2,7 %), Француска (2,5 %) и Холандија (1,9 %). Србија учествује са 0,3 %.

Купус и остале купусњаче. У међународном промету се налази око 1,4 милиона тона купуса и осталих купусњача, што представља само око 2 % укупне светске производње ових производа. С просечном годишњом стопом раста од 5,3 %, у трећем подпериоду у односу на први, међународни промет купуса и осталих купусњача повећан је за 128,1 %. Учешће ових производа у структури укупног међународног промета поврћа скоро стагнира, на нивоу од око 2,8 %.

Учешће Европе са 40,0 % у укупном светском извозу купуса и осталих купусњача, чини овај континент водећим светским извозником овог производа. На другом и трећем месту су Азија (32,0 %) и Америка (27,4 %), док је учешће Аустралије и Океаније (0,4 %) и посебно Африке (0,2 %) симболично. Паралелно са извозом, највећи увозници ових производа су, такође, Европа (40,4 %), Азија (37,6 %) и Америка (20,6 %), а потом следе Аустралија и Океанија (1,0 %), односно Африка (0,4 %).

Петнаест земаља највећих извозника, обезбеђује око 86 % укупног светског извоза купуса и осталих купусњача. Водећи извозници су САД (15,6

%) и Холандија (11,1 %), а потом Кина и Пољска (са по 9,5 %), Мексико (7,7 %) и Шпанија и Немачка (са по 5,6 %), док је учешће осталих знатно скромније: Италија 4,0 %, Канада 3,8 %, Индонезија 3,2 %, Гватемала 2,8 %, Македонија 2,6 % и Иран, Вијетнам и Узбекистан са по 1,7%. Србија учествује са свега 0,2 %.

Паралелно са извозом, 15 земаља највећих увозника апсорбује око 83 % укупног светског увоза купуса и осталих купусњака. Највећи увозник је Кина (18,7 %), а потом САД (9,0 %), Немачка (8,7 %), Канада (8,1 %), Руска Федерација (7,8 %), и Јапан (7,6 %), док је учешће осталих знатно ниже: Малезија (3,5 %), Велика Британија и Холандија (са по 3,2 %), Сингапур (2,8 %), Ел Салвадор (2,7 %), Француска (2,3 %), Чешка (2,0 %), Шведска (1,8 %) и Уједињени Арапски Емирати (1,3 %). У светском увозу предметних производа Србија учествује са 0,6 %.

Паприка. Уз просечну годишњу стопу раста од 6,6 %, међународни промет паприке достиже ниво од око 2 милиона тона, што чини око 8 % укупне светске производње овог производа. У последњем подпериоду у односу на први, промет паприке је повећан за око 180 %. Њено учешће у укупном међународном промету поврћа, повећано је за око 1 %.

Са учешћем од преко 49 %, Европа је највећи светски извозник паприке. На другом и трећем месту су Америка (31,6 %) и Азија (17,4 %). Учешће Африке (1,4 %) и посебно Аустралије и Океаније (0,4 %), изразито је скромно. Истовремено, највећи увозници, односно највеће учешће у светском увозу паприке имају, такође, Европа (чак 60,7 %), Америка (32,8 %) и Азија (6,1 %). Учешће Африке и Аустралије и Океаније у овом увозу, скоро је симболично (са по 0,2 %).

Преко 88 % светског извоза паприке даје 15 земаља највећих извозника овог поврћа. Највећи извозници су Мексико (23,2 %), Шпанија (22,2 %) и Холандија (17,6 %), а потом САД (4,9 %) и Израел (3,4 %), док је учешће осталих у овом извозу знатно скромније: Кина 2,9 %, Турска 2,8 %, Канада 2,7 %, Мађарска 1,6 %, Аустрија и Француска са по 1,3 %, Јордан 1,2 %, Мароко и Белгија са по 1,1 % и Јужна Кореја 0,9 %. Србија учествује са скромних 0,2 %.

Аналогно извозу, 15 земаља највећих увозника паприке, апсорбује преко 85 % укупног светског увоза овог производа. Изразито највећи увозници су САД (26,2 %) и Немачка (16,2 %). Знатно ниже учешће у светском увозу паприке имају Велика Британија (7,1 %), Француска (7,0 %), Канада (5,7 %) и Холандија (4,3 %), док је учешће осталих још ниже: Италија 3,3 %, Аустрија и Руска Федерација са по 3,2 %, Чешка 2,4 %, Шведска 1,7 %, Јапан 1,4 %, Швајцарска и Белгија са по 1,2 % и Пољска 1,1 %. Србија учествује са 0,5 %.

Парадајз. Међународни промет парадајза достиже ниво од око 5 милиона тона, што представља само око 4 % укупне светске производње овог производа. При просечној годишњој стопи раста од 4,4 %, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за 100,5 %. Учешће овог производа у структури укупног међународног промета поврћа скоро стагнира и износи око 10 %.

Регионално посматрано, са учешћем од око 47,4 % у укупном светском извозу парадајза, Европа је највећи извозник овог поврћа. На другом и трећем месту су Америка (26,8 %) и Азија (22,2 %), док Африка (3,5 %) и Аустралија и Океанија (0,1 %) имају најниже извозне позиције. Истовремено, Европа (60,6 %) је и највећи увозник парадајза, а потом, као и код извоза следе Америка (26,4 %) и Азија (12,3 %). Учешће Аустралије и Океаније (0,4 %), односно Африке (0,3 %) у укупном увозу овог поврћа, знатно је скромније.

Петнаест земаља највећих извозника парадајза, даје чак око 90 % светског извоза овог производа. Највећи извозници су Шпанија (20,0 %), Мексико (18,6 %) и Холандија (15,4 %). Иза ових, доста изједначено учешће у светском извозу парадајза имају: Турска и Јордан (по 4,9 %), Сиријска Арапска Република (4,8 %), Белгија (4,2 %) и САД (4,0 %). Учешће осталих знатно је ниже: Мароко 3,1 %, Канада 2,9 %, Француска и Италија са по 2,1 %, Кина 1,6 %, Пољска 1,0 % и Узбекистан 0,9 %. Србија учествује са симболичних 0,03 %.

Преко 82 % укупног светског увоза парадајза апсорбује 15 земаља највећих увозника овог производа. Највеће учешће у светском увозу парадајза имају САД (20,6 %), Немачка (13,8 %), Француска (9,6 %), Велика Британија (8,3 %), Руска Федерација (6,2 %) и Саудијска Арабија (5,0 %). Иза ових следе: Холандија 4,0 %, Канада 3,7 %, Италија 2,0 %, Уједињени Арапски Емирати 1,9 %, Шпанија 1,7 %, Шведска 1,6 %, Чешка и Белгија са по 1,5 % и Ел Салвадор 1,2 %. Србија учествује са 0,6 %.

Остало поврће. Већ је речено да ову хетерогену групу чине све остале врсте поврћа, које нису биле предмет појединачног посматрања. Међународни промет осталог поврћа достиже ниво од око 18 милиона тона, што чини око 4 % укупне производње ове групе производа. Уз релативно високу стопу раста од 11,9 %, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан чак за 500,4%. Испољена динамика значајно је променила структуру укупног међународног промета поврћа и у истој повећала учешће осталог поврћа за 24,5 %, као изразито квалитетне и биолошки врло вредне групе производа.

Од релативно велике светске производње, скромна заступљеност поврћа у међународном промету резултанта је, пре свега, специфичних технолошко-комерцијалних карактеристика производа, широке распрострањености производње и настојања неразвијених земаља и земаља у развоју да домаће потребе за поврћем првенствено подмирују сопственом производњом.

Осим код пасуља и грашка где неразвијене земље и земље у развоју, у односу на развијене, имају веће учешће у укупном светском извозу (64 %), односно увозу (55 %), код свих других анализираних врста поврћа, развијене земље у обе билансне ставке имају знатно веће учешће. Наиме, развијене земље, у укупном извозу, односно увозу кромпира, учествују са 85, односно 78 %, црног лука 52, односно 67 %, паприке 68, односно 92 %, парадајза 69, односно 84 %, и купуса и осталих купусњака 76, односно 78 %. Појаву, да развијене земље доминирају како у извозу тако и у увозу наведених производа, узрокују, пре свега, потребе за богатијим асортиманом понуде на домаћем тржишту, увоз сировина ради прераде и извоза скупљих финалних производа, реекспортни послови, могућности стицања већег профита на бази разлика у ценама на домаћем и иностраном тржишту и сл.

3. Регионално-компаративна анализа потрошње поврћа

У свим земљама света поврће је врло значајна прехранбена намирница. Нутритивно богатство, пре свега, у минералним материјама и витаминима, чини ову групу производа нужном и неизоставном компонентом у дневном obroку становништва. Осим тога, поједине врсте поврћа представљају и значајан извор угљених хидрата, беланчевина, аминокиселина, као и бројних других за људски организам корисних и лековитих састојака.

Регионални размештај потрошње поврћа у свету веома је различит и неуједначен, како по обиму тако и по структури (табеле 4 и 5).

Кромпир. У свету се по становнику просечно годишње троши 42,3 килограма кромпира. Регионална одступања од ове потрошње крећу се од 476,1 до 73,5 индексних поена. Највећу потрошњу имају Руанда, Белорусија, Руска Федерација, Латвија, Украјина и Литванија. У односу на светски просек, Србија има већу потрошњу кромпира за 15,4 %.

Пасуљ и грашак. Просечна светска потрошња пасуља и грашка по становнику је 4,6 килограма. Одступања по земљама од овог просека крећу се од 710,9 до 17,4 индексна поена. Највећу потрошњу остварују Бурунди, Руанда, Куба, Никарагва и Уганда. У односу на светски просек, Србија остварује већу потрошњу пасуља и грашка по становнику за 121,7 %.

Црни лук. Светска потрошња црног лука је на нивоу од 8,7 килограма. Регионална одступања од овог просека су изразито велика и крећу се од 1.619,5 до 49,4 индексна поена. Самоа остварује екстремно високу потрошњу црног лука, а потом следе Вануату, Либијска Арапска Џамахирија, Јужна Кореја, Уједињени Арапски Емирати и Турска. Потрошња црног лука по становнику у Србији већа је од светског просека за 36,8 %.

Табела 4. Преглед кретања потрошње кромпира, пасуља и грашка, и црног лука, по становнику, у 34 земље света
 - Ø 2004/05., Индекс: свет = 100,0 –

Земља	Кромпир		Земља	Пасуљ и граш.		Земља	Црни лук	
	у кг	индекс		у кг	индекс		у кг	индекс
Свет	42,3	100,0	Свет	4,6	100,0	Свет	8,7	100,0
Руанда	201,4	476,1	Бурунди	32,7	710,9	Самоа	140,9	1619,5
Белорусија	190,3	449,9	Руанда	26,6	578,3	Вануату	49,3	566,7
Руска Фед.	139,1	328,8	Куба	25,7	558,7	Либ.Арап.Ц.	38,5	442,5
Латвија	137,1	324,1	Никарагва	25,6	556,5	Ј.Кореја	31,0	356,3
Украјина	134,7	318,4	Уганда	19,1	415,2	Ујед.Арап.Е.	23,3	267,8
Литванија	133,4	315,4	Н.Зеланд	16,7	363,0	Турска	22,8	262,1
Португалија	119,6	282,7	Белиз	16,4	356,5	Албанија	21,9	251,7
Пољска	118,0	279,0	Нигер	15,8	343,5	Грчка	20,1	231,0
Киргистан	114,9	271,6	Бразил	15,0	326,1	Румунија	19,9	228,7
В.Британија	113,9	269,3	Камерун	14,3	310,9	Мароко	19,5	224,1
Ирска	111,0	262,4	Ел Салвадор	14,2	308,7	Тунис	19,2	220,7
Румунија	106,0	250,6	Кореја ДНР	12,6	273,9	Нигер	18,4	211,5
Естонија	105,4	249,2	Канада	11,7	254,3	Шпанија	18,3	210,3
Јерменија	100,6	237,8	Мексико	11,2	243,5	Туркменист.	18,0	206,9
Холандија	99,1	234,3	Србија	10,2	221,7	Израел	15,7	180,5
Босна и Херц.	97,3	230,0	Парагвај	10,0	217,4	Чиле	15,7	180,5
Данска	94,1	222,5	Костарика	9,8	213,0	Холандија	15,2	174,7
Канада	77,9	184,2	В.Британија	8,6	187,0	Јапан	14,7	169,0
Немачка	77,5	183,2	Данска	7,6	165,2	Србија	11,9	136,8
Белгија	76,8	181,6	Француска	7,4	160,9	САД	11,4	131,0
Н.Зеланд	75,5	178,5	Холандија	7,0	152,2	Н.Зеланд	11,4	131,0
Шпанија	72,1	170,4	САД	6,6	143,5	В.Британија	11,2	128,7
Грчка	68,7	162,4	Белгија	6,4	139,1	Канада	8,4	96,6
Норвешка	67,6	159,8	Шведска	6,2	134,8	Аустрија	8,4	96,6
Финска	67,1	158,6	Аустралија	5,1	110,9	Аустралија	7,7	88,5
Француска	64,6	152,7	Италија	4,7	102,2	Немачка	7,0	80,5
Аустрија	57,8	136,6	Грчка	3,7	80,4	Француска	7,0	80,5
Аустралија	54,3	128,4	Шпанија	3,5	76,1	Белгија	6,2	71,3
САД	53,5	126,5	Јапан	2,2	47,8	Италија	5,9	67,8
Шведска	52,1	123,2	Финска	2,1	45,7	Шведска	5,5	63,2
Швајцарска	50,4	119,1	Швајцарска	1,6	34,8	Швајцарска	5,5	63,2
Србија	48,8	115,4	Немачка	1,3	28,3	Данска	4,9	56,3
Италија	39,7	93,9	Норвешка	1,2	26,1	Финска	4,6	52,9
Јапан	31,1	73,5	Аустрија	0,8	17,4	Норвешка	4,3	49,4
Србија	48,8	115,4	Србија	10,2	221,7	Србија	11,9	136,8

Извор: сајт www.fao.org и обрачун аутора.

Табела 5. Преглед кретања потрошње купуса и осталих купусњача, паприке и парадајза, по становнику, у 34 земље света
- Ø 2004/05., Индекс: свет = 100,0 –

Земља	Купус и остале купусњаче		Земља	Паприка		Земља	Парадајз	
	у кг	индекс		у кг	индекс		у кг	индекс
Свет	6,1	100,0	Свет	2,6	100,0	Свет	18,6	100,0
Ј.Кореја	57,1	936,1	Македонија	39,7	1526,9	Грчка	129,4	695,7
Румунија	37,6	616,4	Тунис	24,1	926,9	Египат	93,0	500,0
Литванија	32,3	529,5	Турска	19,5	750,0	Турска	84,0	451,6
Србија	31,0	508,2	Бугарска	18,0	692,3	Италија	76,4	410,8
Пољска	30,1	493,4	Србија	14,9	573,1	Тунис	70,7	380,1
Јерменија	29,3	480,3	Албанија	14,4	553,8	Ујед.Арап.Е.	67,5	362,9
Кореја ДНР	24,9	408,2	Босна и Хер.	12,4	476,9	Либ.Арап.Ц.	62,0	333,3
Хрватска	23,2	380,3	Мексико	12,3	473,1	Либан	61,3	329,6
Латвија	21,1	345,9	Шпанија	11,9	457,7	Малта	58,8	316,1
Македонија	19,5	319,7	Гана	10,6	407,7	Израел	58,1	312,4
Кина	19,1	313,1	Румунија	10,5	403,8	Јерменија	56,6	304,3
Босна и Хер.	18,8	308,2	Израел	8,1	311,5	Иран	55,1	296,2
Словачка	18,0	295,1	Грчка	7,6	292,3	Туркменист.	53,1	285,5
Мађарска	17,7	290,2	Кина	7,3	280,8	Албанија	52,1	280,1
Либан	17,6	288,5	Хрватска	7,0	269,2	Кипар	49,0	263,4
Јапан	16,6	272,1	Ј.Кореја	6,8	261,5	Румунија	48,3	259,7
Грчка	14,0	229,5	Италија	6,1	234,6	Шпанија	47,8	257,0
Аустрија	11,7	191,8	Словачка	6,1	234,6	САД	37,6	202,2
Белгија	10,4	170,5	Холандија	4,4	169,2	Канада	36,2	194,6
Немачка	9,9	162,3	САД	4,2	161,5	Белгија	36,0	193,5
Канада	8,3	136,1	Аустрија	4,1	157,7	Швајцарска	33,2	178,5
Данска	7,9	129,5	Данска	3,3	126,9	Француска	27,9	150,0
Н.Зеланд	6,6	108,2	Шведска	3,0	115,4	Аустралија	26,4	141,9
САД	6,3	103,3	Немачка	3,0	115,4	Н.Зеланд	25,5	137,1
Норвешка	5,8	95,1	Швајцарска	2,7	103,8	Шведска	25,4	136,6
Финска	5,7	93,4	Аустралија	2,4	92,3	В.Британија	25,0	134,4
Холандија	5,5	90,2	Канада	2,3	88,5	Данска	23,3	125,3
Швајцарска	4,9	80,3	Норвешка	2,1	80,8	Србија	22,7	122,0
В.Британија	4,7	77,0	В.Британија	2,1	80,8	Немачка	22,0	118,3
Шведска	4,4	72,1	Белгија	1,8	69,2	Финска	19,5	104,8
Шпанија	4,2	68,9	Француска	1,6	61,5	Норвешка	18,6	100,0
Италија	3,9	63,9	Финска	1,5	57,7	Аустрија	17,5	94,1
Француска	3,6	59,0	Јапан	1,3	50,0	Холандија	11,8	63,4
Аустралија	0,6	9,8	Н.Зеланд	0,4	15,4	Јапан	10,2	54,8
Србија	31,0	508,2	Србија	14,9	573,1	Србија	22,7	122,0

Извор: сајт www.fao.org и обрачун аутора.

Купус и остале купусњаче. Просечна светска потрошња купуса и осталих купусњача по становнику је 6,1 килограм. Одступања од овог просека по земљама крећу се од 936,1 до 9,8 индексних поена. Највећу потрошњу имају Јужна Кореја, Румунија, Литванија, Србија, Пољска и Јерменија. У односу на светски просек, Србија остварује већу потрошњу купуса и осталих купусњача за високих 408,2 %.

Паприка. У свету се по становнику просечно годишње троши 2,6 килограма паприке. Регионална одступања од овог просека су изразито висока и крећу се од 1.526,9 до 15,4 индексна поена. Македонија остварује екстремно високу потрошњу, а потом следе Тунис, Турска, Бугарска, Србија и Албанија. У односу на светски просек, Србија остварује већу потрошњу паприке по становнику за високих 473,1 %.

Парадајз. Просечна светска потрошња парадајза по становнику је 18,6 килограма. Регионална одступања од овог просека крећу се од 695,7 до 54,8 индексних поена. Највећа потрошња се остварује у Грчкој, Египту, Турској, Италији и Тунису. Србија остварује већу потрошњу парадајза по становнику од светског просека за 22,0 %.

Испољене разлике у потрошњи су, углавном, последица постојећег регионалног размештаја обима и структуре производње и понуде поврћа, односно економске развијености појединих земаља, куповне моћи становништва, цена, развијености индустрије за прераду поврћа, организације тржишта и промета, агромаркетинга, географских и климатских услова, екологије, културе исхране и здравствене просвећености потрошача, традиције, обичаја и навика потрошача. При свему овоме, са порастом стандарда становништва посебно се повећава потрошња тзв. елитних и нутритивно-дијететских врста поврћа.

4. Закључак

На нивоу света, поврће има веома велики привредни и нутритивни значај. С једне стране, огроман део становништва стиче доходак у примарној повртарској производњи, односно у преради и промету повртарских производа, а са друге стране, поврће је неизоставна и незаменљива намирница у исхрани становништва.

У посматраном раздобљу, уз просечну годишњу стопу раста од 2,5 %, производња поврћа у свету достиже ниво од око 1.200 милиона тона. Као последица различитих природних, друштвених и привредних чинилаца, размештај производње ове групе производа, по обиму и структури, врло је различит и неуједначен како по континентима тако и по земљама. За разлику

од развијених земаља које дају већи део светске производње кромпира и паприке, неразвијене земље и земље у развоју имају веће учешће у производњи пасуља и грашка, црног лука, парадајза, и купуса и осталих купусњака.

Паралелно са порастом производње, растао је и међународни промет поврћа. При просечној годишњој стопи раста од 4,9 %, међународни промет ове групе производа достиже ниво од око 47 милиона тона, што представља само око 4 % њене укупне светске производње. Овако скроман обим промета најнепосредније узрокују технолошко-комерцијалне карактеристике производа, широка регионална распрострањеност повртарске производње и настојање неразвијених земаља и земаља у развоју да домаће потребе за поврћем првенствено подмирују сопственом производњом. Сходно овоме, осим код пасуља и грашка, код свих осталих посматраних производа, тј. код кромпира, црног лука, паприке, парадајза и купуса и осталих купусњака, развијене земље у односу на неразвијене и земље у развоју, имају веће учешће како у укупном светском извозу тако и у укупном светском увозу ових производа.

Нутритивне карактеристике, широка регионална распрострањеност производње и релативно ниже цене, чине поврће врло атрактивним и значајно заступљеним у исхрани становништва. Испољене регионалне разлике у нивоима потрошње, по становнику, последица су бројних чинилаца, а пре свега, обима и структуре производње и понуде, нивоа економске развијености земље, куповне моћи потрошача, микроклиматских услова, културе исхране, традиције и врло различитих обичаја и навика потрошача.

Литература

1. Богданов, Н., (2004), *Пољопривреда у међународним интеграцијама и положај Србије*, Друштво аграрних економиста Југославије, Београд.
2. Богданов, Н., Шеварлић, М., Мунђан, П. – редактори (2006), *Монографија – Пољопривреда и рурални развој Србије у транзиционом периоду*, Друштво аграрних економиста Србије и Пољопривредни факултет, Београд.
3. Ђоровић, М., Милановић, М., Симић, Ј., Лазић, В., (2005), *Специфични аспекти истраживања тржишта хране*, Маркетинг, бр.2, Београд.
4. Ђоровић, М., Милановић, М., Стевановић, С., Лазић, В., (2006), *Глобално тржиште жита*, Маркетинг, бр.2, Београд.

5. Ђоровић, М., Томин, А., (2007), *Тржиште и промет пољопривредних производа*, Пољопривредни факултет, Београд.
6. Грбић, В., (2004), *Пољопривреда и будућност Европске уније*, Економика пољопривреде, бр. 3-4, Београд.
7. Грубор, А., (2004), *Међународна маркетинг истраживања и МИС*, Маркетинг, бр.4, Београд.
8. Ковачевић, Р., (2002), *Транзиција и трговинска политика*, Институт за спољну трговину, Београд.
9. Марковић, П., Бабовић, Ј., (2002), *Србија у новом веку – менаџмент и маркетинг у савременом развоју пољопривреде*, Савез пољопривредних инжењера и техничара Југославије, Београд.
10. Милановић, М., Ђоровић, М., Стевановић, С., (2004), *Потрошња агроиндустријских производа и квалитет исхране становништва СРЈ / СЦГ*, Економика пољопривреде, бр. 1-2, Београд.
11. Вићентијевић, Д., Вујовић, Н., (2004), *Аграрна политика Европске уније и будућност пољопривреде Србије*, Економика пољопривреде, Специјални број, Београд.
12. Влаховић, Б., (2003), *Тржиште пољопривредно – прехранбених производа*, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
13. ФАО публикације и годишњаци.
14. Интернет.
15. Републички завод за статистику Србије, Статистички годишњак Србије, за одговарајуће године.

Примљено: 08.04.2007.

Одобрено: 28.06.2007.

THE GLOBAL VEGETABLE MARKET

Milutin Đorović¹, Ph.D., Milan Milanović², Ph.D.,
Simo Stevanović¹, Ph.D., Verica Lazić¹

1 Faculty of Agriculture, Belgrade

2. Megatrend University, Belgrade

Abstract

The aim of the study was to analyze from the regional and comparative standpoints some major indices of the world market and trade of vegetables, essential in the population diet as the obligatory and irreplaceable group of commodities. Special reference was given to trends, i.e. output, dynamics and structure of production, trade and consumption of the products analyzed. In addition, regions, i.e. countries known to be the largest producers but no less importers and exporters of vegetables were determined.

Significant differences were registered between regions which may be attributed to a large number of natural, social and economic factors. Both quantitative and qualitative research methods of the market were used in the analysis of the relationship and the level of impact of the factors influencing changes and trends of the incidences investigated.

Key words: vegetables, production, region, world market, international trade, export, import, consumption

Author's address:

Prof. dr Milutin T. Đorović
Poljoprivredni fakultet
11080 Beograd – Zemun
Nemanjina 6
Republika Srbija